

CZU 343.294(478)

DOI 10.5281/zenodo.5578018

INSTITUȚIA REABILITĂRII ÎN LEGISLAȚIA REPUBLICII MOLDOVA

Veaceslav URSU,
doctor în drept, conferențiar universitar

Articolul este dedicat analizei instituției reabilitării în calitate de garanție oferită persoanelor intrate în conflict cu legea penală, având calitatea de bănuit, învinuit, inculpat sau condamnat, reabilitare garantată prin prevederile art. 110-112 CP al RM, inclusiv, sunt analizate normele de procedură penală, cuprinse în CPP al RM relevante problemei cercetate.

Cuvinte-cheie: reabilitare, reabilitare de drept, reabilitare judecătorească, antecedente penale, scoaterea de sub urmărire penală, încetarea urmăririi penale.

REHABILITATION INSTITUTION IN THE LEGISLATION OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA

Veaceslav URSU,
PhD, Associate Professor

The article is dedicated to the analysis of the rehabilitation institution as a guarantee offered to persons in conflict with the criminal law, having the quality of suspect, accused, accused or convicted, rehabilitation guaranteed by the provisions of art. 110-112 CP of the Republic of Moldova, inclusive, the norms of criminal procedure are analyzed, contained in the CPC of the Republic of Moldova relevant to the investigated issue.

Keywords: rehabilitation, legal rehabilitation, judicial rehabilitation, criminal record, removal from criminal prosecution, cessation of criminal prosecution.

Introducere. Legislația penală a RM în vigoare a RM servește drept bază de a examina instituția reabilitării în calitate de fenomen juridic. În același timp, practica aplicării prevederilor legale în materia vizată și analiza detaliată a acestora ne indică faptul că este timpul să se determine esența juridică a instituției reabilitării, apartenența sa ramurală, adică este necesar ca la nivel teoretic să fie clarificate un șir de chestiuni juridice de esență, de care vor depinde nu doar dezvoltarea doctrinei juridice, ci și dezvoltarea și perfecționarea legislației cu privire la reabilitare, precum și practica aplicării acesteia, inclusiv – rezolvarea chestiunilor ce țin de aspectele procesuale, care în legislația procesual-penală a RM sunt reflectate parțial.

Conform DEX-ului limbii române, prin „reabilitare” se înțelege „acțiunea de a (se) reabilita și rezultatul ei; act juridic prin care cineva este repus în drepturile personale pierdute (în urma

unei condamnări); a repune în drepturile de care a fost lipsit; a-și recăpăta prestigiul știrbit, buna reputație.

Dicționarul de drept penal definește reabilitarea drept „cauză generală de încetare a consecințelor juridice (decăderi, interdicții, incapacități) ce decurg dintr-o condamnare, dând posibilitate foștilor condamnați să se integreze și pe plan juridic în societate [6, 340].

Similar definesc noțiunea reabilitării autorii comentariului Codului penal al RM, care prin „reabilitarea unui fost condamnat” înțeleg „reintegrarea socială completă a acestuia, prin înlăturarea pentru viitor a tuturor incapacităților și interdicțiilor ce decurg în general dintr-o hotărâre a unui organ judiciar și prin repunerea lui, în plan moral și social, în situația pe care o avea înainte de condamnare sau liberare de răspundere penală [7,232].

Conform alin. (2) art.112 CP al RM, reabilitarea anulează toate incapacitățile și decăderile din drepturi legate de antecedentele penale. Iar în conformitate cu art. 110 CP al RM, antecedentele penale reprezintă o stare juridică a persoanei, ce apare din momentul rămânerii definitive a sentinței de condamnare, generând consecințe de drept nefavorabile pentru condamnat până la momentul stingerii acestora sau reabilitării.

Prin urmare, reabilitarea poate fi de drept și judecătorească.

Reabilitarea de drept – reabilitarea care operează automat, *ope legis*, sau stingerea antecedentelor penale, în virtutea legii, atunci când sunt îndeplinite condițiile prevăzute de aceasta (art. 111 CP alin. RM). Conform alin. (3) art.111 CP al RM, stingerea antecedentelor penale anulează toate incapacitățile și decăderile din drepturi legate de acestea, prevedere similară celei enunțate și la alin. (2) art. 112 CP al RM invocate de către noi în textul anterior.

Reabilitarea judecătorească – reabilitarea pronunțată de instanța de judecată la cererea celui interesat, în cazurile în care nu operează reabilitarea de drept. Și în acest caz, legea penală prevede un șir de condiții pe care trebuie să le îndeplinească solicitantul reabilitării.

Analizând prevederile legii penale a RM (art. 110-112 CP al RM), consacrate instituției reabilitării, deducem că aceasta vizează doar persoanele care au săvârșit infracțiuni prevăzute de CP al RM, au fost recunoscute vinovate de săvârșirea infracțiunilor imputate, au fost trase la răspundere penală, iar ulterior li s-a aplicat o pedeapsă penală, printr-o hotărâre de judecată rămasă definitivă, iar în cazul reabilitării judecătorești – care au executat pedeapsa aplicată (art. 64, 66 CPP al RM).

Pornind însă de la esența și conținutul termenului „reabilitare”, lista subiecților care ar urma să beneficieze de dreptul respectiv poate fi completată. Aici ne referim la alți participanți la procesul penal care într-o ipostază sau alta au intrat în contact cu organele de aplicare a dreptului (de exemplu, art. 306, persoanele nevinovate care au fost trase cu bună știință la răspundere penală, au fost reținute sau arestate ilegal (art. 308 Cp al RM), persoanele care au avut de pățimit în urma unei denunțări false (art. 311), declarații, concluzii false etc. (art. 312), art. 315 CP, divulgării datelor privind măsurile de securitate aplicate față de participanții la procesul penal, acțiunii care au

provocat urmări grave (art. 316 CP al RM) ș.a.m.d.

În acest context, este necesar de amintit și Legea RM nr. 1225 – XII din 08.12.1992 privind reabilitarea victimelor represiunilor politice. Scopul legii menționate este reintegrarea în drepturile politice, sociale, civile și patrimoniale ale victimelor represiunilor politice.

Codul de procedură penală al RM conține un șir de prevederi care vizează instituția juridică pe care o supunem analizei în prezenta comunicare. Astfel, art. 64 CPP alin.(2) pct.23 – bănuitul are dreptul să fie reabilitat în cazul în care bănuiala nu a fost confirmată, art. 66 CPP alin.(3) – în cazul în care învinuirea nu a fost confirmată, învinuitul sau după caz, inculpatul are dreptul la reabilitare.

Art. 284 alin (1). CPP al RM prevede că scoaterea persoanei de sub urmărirea penală este actul de reabilitare și finalizarea în privința persoanei a oricăror acțiuni de urmărire penală în legătură cu fapta anterior imputată, alin.(2) prevede că scoaterea persoanei de sub urmărirea penală are loc când acesta este bănuit sau învinuit și se constată că:

- 1) fapta nu a fost săvârșită de bănuit sau învinuit;
- 2) există vreuna din circumstanțele prevăzute la art. 275 p.1-3, inclusiv dacă fapta constituie o contravenție;
- 3) există cel puțin una din cauzele prevăzute la art. 35 CP al RM.

În conformitate cu prevederile alin.(3) art. 284 CPP al RM, autoritatea care are competența să scoată persoana de sub urmărire penală este Procurorul care operează acest act, fie la propunerea organului de urmărire penală sau din oficiu. La terminarea urmăririi penale, conform art. 291 CPP al RM, procurorul printr-o ordonanță motivată dispune încetarea urmăririi penale, clasarea cauzei penale sau scoaterea persoanei de sub urmărire, în ultimul caz operându-se reabilitarea persoanei.

În același timp, bănuitul sau învinuitul, în temeiul art. 313 CP al RM sunt în drept de a ataca ordonanța judecătorului de instrucție privind scoaterea persoanei de sub urmărirea penală în decurs de 10 zile.

Art. 320 CP al RM alin.(5) prevede că dacă în procesul judecării cauzei, ansamblul de probe cercetate de instanța de judecată nu confirmă învinuirea adusă inculpatului, procurorul este obligat să renunțe integral sau parțial la învinuire. Aceas-

ta se va face printr-o ordonanță motivată având drept finalitate adoptarea de către instanța de judecată a unei sentințe de achitare sau de încetare a procesului penal. Actele procesuale în cauză vor constitui temei pentru reabilitarea persoanei (art. 390, 391 CP al RM).

Conform art. 332 CPP al RM, procesul penal poate fi încetat și în ședința de judecată, constatându-se temeiurile prevăzute în art. 275 pct.5-9), 285 alin. (1) pct. 1,2,4,5, precum și în cazurile prevăzute în art. 53-60 CP al RM.

Reabilitarea inculpatului, condamnatului mai este posibilă în căile ordinare de atac: apelul și recursul.

Odată rămase definitive hotărârile instanțelor de judecată devin executorii.

Iar în conformitate cu prevederile art. 469 CPP al RM, instanțele de judecată urmează să soluționeze mai multe chestiuni, inclusiv de reabilitare judecătorească (pct.5, art.469, alin.1 CPP). Chestiunile privind reabilitarea judecătorească se soluționează de către instanța de judecată de la locul de trai al persoanei care solicită reabilitarea (alin.(2) art.470 CPP al RM), de către judecătorii de drept comun (alin.(1) art.471 CPP RM). Temei pentru aceasta va constitui cererea condamnatului (alin.(1) art.112 CP al RM, alin.(2) art.471 CPP al RM).

Observăm cu ușurință faptul că beneficiari ai reabilitării pot fi nu doar condamnații printr-o sentință definitivă, ci și alți participanți la procesul penal. După cum am menționat anterior, legea procesual-penală nu conține prevederi exacte care ar reglementa o procedură concretă de reabilitare a persoanelor menționate.

Prin urmare, în calitate de trăsături ale instituției vizate pot fi enumerate:

a) anularea tuturor incapacităților și decăderilor din drepturi, adică a consecințelor juridice nefavorabile legate de condamnarea sau tragerea la răspundere penală a persoanei;

b) recuperarea statutului și reputației anterioare a persoanei.

Indiferent de tipul sau forma reabilitării, instituția în cauză este de natură juridico-penală, deoarece decurge din conținutul raportului juridico-penal.

După natura sa juridică, reabilitarea constituie o formă a răspunderii statului în fața cetățeanului. Această interpretare se bazează pe ideea despre conținutul raportului juridico-penal dintre

stat și individ, în conformitate cu care individul (ca subiect al acestui raport), nu are doar obligația de a respecta interdicțiile penale, dar are, de asemenea, dreptul de a solicita statului respectarea limitelor puterii sale represive.

Statul, în conformitate cu aceasta, nu numai că are dreptul de a pedepsi persoana pentru încălcarea interdicțiilor juridico-penale, dar are și obligația de a respecta limitele puterii sale represive. Obligația în cauză este onorată anume prin intermediul reabilitării.

În acest context am propune chiar includerea prevederilor referitoare la reabilitarea ca formă a responsabilității statului față de cetățeanul care a fost condamnat și supus presiunilor, în textul Constituției Republicii Moldova.

Iar noțiunea reabilitării sub formele pe care le îmbracă – în textul Codului penal al Republicii Moldova.

Analizând prevederile legislației penale și procesual-penale referitoare la instituția reabilitării, atât a celei de drept, cât și a celei judecătorești putem identifica un șir de probleme, a căror soluționare ni se prezintă actuală și oportună. În special, până la momentul actual nu este soluționată problema ce vizează noțiunea și conținutul antecedentelor penale.

Codul penal al RM definește noțiunea antecedentelor penale la art. 110, care prevede că antecedentele penale reprezintă starea juridică a persoanei, ce generează consecințe de drept nefavorabile pentru condamnat.

Ni se pare că antecedentele penale reprezintă o consecință a condamnării, iar conținutul acestora ar consta din decăderile din drepturi, îngrădirile și incapacitățile ce-i sunt impuse condamnatului.

O altă problemă care ar fi necesară să fie soluționată ar fi cea a rolului și locului consecințelor de drept nefavorabile pe care le generează antecedentele penale. Legea penală indică la art. 34 CP al RM că recidiva se consideră comiterea cu intenție a uneia sau mai multor infracțiuni de către o persoană cu antecedente penale pentru o infracțiune săvârșită cu intenție.

În același timp, antecedentele penale produc efecte juridice în cazul aplicării pedepsei penale. Sper exemplul, art.82 CP al RM stabilește regulile aplicării pedepsei pentru recidivă de infracțiuni, iar conform art.77 alin.(1) lit. a), săvârșirea infracțiunii de către o persoană care anterior

a fost condamnată pentru săvârșirea infracțiunilor constituie circumstanță agravantă, de care se ține cont în procesul individualizării pedepsei (art.75 CP RM).

Un șir de articole ale părții speciale din CP RM prevăd în calitate de circumstanță agravantă săvârșirea faptei incriminate de către o persoană care anterior a mai săvârșit o infracțiune similară (de exemplu, lit. o) alin.(2) art.145 CP al RM).

Nu există răspuns nici la întrebarea care vizează argumentarea teoretică și practică a prevederilor cuprinse la alin.(1) art.111 CP al RM, ce consideră ca neavând antecedente penale persoanele specificate la literele a),b),c),d).

Acestea, dar și alte chestiuni ce țin de instituția antecedentelor penale, se răsfrâng negativ asupra practicii judiciare, fapt ce poate duce la încălcarea prevederilor legii penale.

În practica judiciară sînt comise erori legate de aplicarea prevederilor ce se referă la instituția antecedentelor penale. Printre cele mai răspândite pot fi invocate, spre exemplu, evidența (recunoașterea) antecedentelor penale stinse sau scoase în cazul constatării stării de recidivă, la aplicarea pedepsei pentru recidivă, calcularea greșită a termenelor de stingere a antecedentelor penale etc.

Ordinul MAI nr.353 din 16.11.2013 privind aprobarea Instrucțiunilor privind ordinea de eliberare a cazierelor judiciare, cazierelor contravenționale și altor certificate de către Serviciul tehnologiei informaționale din subordinea Ministerului Afacerilor Interne definește noțiunea cazierului judiciar și cea a certificatului de cazier detaliat. Astfel, *cazierul judiciar* reprezintă documentul oficial în care se consemnează faptul prezenței înscrierilor în Registrul informației criminalistice și criminologice, luându-se în considerare **stingerea antecedentelor penale** și/sau aflarea persoanei sub urmărirea penală, iar *certificatul de cazier detaliat* – document oficial în care se consemnează faptul prezenței înscrierilor în Registrul informației criminalistice și criminologice privind tragera la răspundere penală și rezultatele examinării cauzelor penale, **informația privind antecedentele penale stinse și nestinse ale unei persoane**, precum și informația despre darea în căutare a persoanelor.

În procesul verificării și adoptării deciziei de eliberare a actelor enumerate se iau în considerare datele deținute în privința persoanei parvenite de la organele de resort atât de pe teritoriul

Republicii Moldova, cât și al altor state. Informația despre persoanele care solicită eliberarea certificatelor de cazier detaliate și caziere judiciare se află în Registrul informației criminalistice și criminologice al Republicii Moldova.

Antecedentele penale ca instituție a dreptului penal au o mare importanță pentru practica de aplicare a dreptului. În special, de prezența sau lipsa acestora se va ține cont la:

a) individualizarea pedepsei (art.75 alin. (1) CP al RM);

b) săvârșirea unei infracțiuni de către o persoană care anterior a fost condamnată pentru comiterea unor infracțiuni este recunoscută drept circumstanță agravantă la stabilirea pedepsei (alin. (1). lit. a) art. 77 CP al RM, art.78 CP al RM).

c) aplicarea pedepsei (art.79 alin.(4) CP al RM) – prevederile alin.(1), nu se aplică persoanelor în caz de recidivă de infracțiuni; art. 81, art.82 CP al RM;

d) liberarea de pedeapsa penală (alin.(4) art.90 CP al RM), în cazul recidivei, condamnarea cu suspendarea condiționată a executării pedepsei nu se aplică.

În același timp alin.(8) art.90 CP al RM prevede că dacă după expirarea a cel puțin jumătate din termenul perioadei de probațiune sau, după caz, termenul de probă, condamnatul cu suspendarea condiționată a executării pedepsei a avut o comportare corectă și exemplară, a reparat integral dauna, instanța de judecată, la demersul organului care exercită controlul asupra comportării celui condamnat cu suspendarea condiționată a executării pedepsei, poate pronunța o încheiere cu privire la anularea condamnării și stingerea antecedentelor penale.

Plenul CSJ în hotărârea sa nr. 8 din 11.11.2013 menționează că recidiva generează un grad sporit de răspundere penală și de pedeapsă, și anume: în cazul recidivei de infracțiuni în timpul executării pedepsei pentru infracțiunea săvârșită anterior, se aplică reguli speciale de stabilire a pedepsei pentru cumul de sentințe (art.85 CP); în cazul recidivei de infracțiuni, persoana nu poate fi liberată de răspundere penală (art.55, 57, 58, 59 CP). Stabilirea mării pedepsei în funcție de gradul pericolului recidivei (alin.(2) și (3) ale art.34 Cod penal) obligă instanțele să stabilească tipul recidivei, cu formularea concluziilor respective în partea descriptivă a sentinței (art.394 alin.(1) pct.6 CPP). La soluționarea corectă a problemei privind stabilirea pedepsei în

cazul recidivei de infracțiuni (art.82 CP), instanțele de judecată cercetează circumstanțele care confirmă existența recidivei de infracțiuni, luând în considerare antecedentele penale care nu au fost stinse sau anulate pentru infracțiunile săvârșite cu intenție. În acest caz trebuie aplicate regulile de stingere a antecedentelor penale și de reabilitare, prevăzute expres în art.111 și art.112 CP.

În acord cu art.34 alin.(5) CP, la stabilirea stării de recidivă nu se ține cont de antecedentele penale: a) pentru faptele săvârșite în timpul minoratului; b) pentru infracțiunile săvârșite din imprudență; d) stinse sau în caz de reabilitare, în conformitate cu prevederile art.111 și 112 CP.

Potrivit art.296 alin.(2) CPP, conținutul rechizitoriului cuprinde în mod obligatoriu, printre altele, circumstanțele care atenuează sau agravează răspunderea învinuitului și datele cu privire la persoana învinuitului, inclusiv prezența **antecedentelor penale**. Procurorul participant la judecarea cauzei penale, având obligația menținerii pe tot parcursul procesului penal a unui rol activ în susținerea învinuirii, trebuie să întreprindă măsuri eficiente de verificare a datelor privind persoana inculpatului (prezentarea, în caz de necesitate, a copiilor de pe sentințe, prin care inculpatul

a fost anterior condamnat etc.).

La stabilirea identității inculpatului în partea pregătitoare a ședinței de judecată (art.358 CPP), instanța concretizează prezența antecedentelor penale la inculpat. Verificarea circumstanțelor agravante reținute în sarcina inculpatului prin rechizitoriu se efectuează pe parcursul examinării cauzei, indiferent de poziția procurorului.

Concluzii. Odată ce asigurarea respectării și protecția drepturilor și libertăților persoanei constituie prioritatea de bază într-un stat de drept, este esențial rezolvarea chestiunilor ce țin de reabilitarea persoanelor intrate în contact cu legea: definirea noțiunii reabilitării, instituirea unui mecanism clar de completare de către autoritățile competente a Registrului informației criminalistice și criminologice al Republicii Moldova (sunt atestate cazuri când informația din Registru nu corespunde realității, cetățenii fiind nevoiți personal să acumuleze informația respectivă de la instanțele de judecată, organele de urmărire penală etc.), pe motiv că reabilitarea / stingerea antecedentelor penale anulează toate incapacitățile și decăderile din drepturi legate de antecedentele penale, constituind și o obligație a statului în raport cu cetățenii.

Referințe bibliografice

1. Constituția Republicii Moldova adoptată la 29 iulie 1994, Monitorul Oficial al R. Moldova nr.1 din 12.08.1994;
2. Codul penal al Republicii Moldova adoptat la 18 aprilie 2002, Republicat: Monitorul Oficial al R. Moldova nr.72-74/195 din 14.04.2009;
3. Codul de procedură penală al Republicii Moldova adoptat 14 martie 2003, Monitorul Oficial al R. Moldova nr.104-110/447 din 07.06.2003;
4. Legea RM nr. 1225 – XII din 08.12.1992 privind reabilitarea victimelor represiunilor politice;
5. Ordinul MAI nr.253 din 31.07.2012 cu privire la aprobarea Instrucțiunii privind eliberarea certificatelor de cazier judiciar și altor certificate de către Direcția informației și evidențe operative;
6. Alexandru Boroi, Mirela Gorunescu, Mihaela Popescu, "Dicționar de drept penal", București ed. All Beck, , 2004.
7. Codul penal al RM. Comentariu (sub redacția lui Alexei Barbăneagră), Chișinău, 2009.

Despre autor

Veaceslav URSU

*doctor în drept, conferențiar universitar,
decan al Facultății drept,
ordine publică și securitate civilă
a Academiei „Ștefan cel mare” a MAI,
e-mail: ursuveaceslav@rambler.ru*